

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. III. De egressionē.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

positionem volunt eo, unde quæstio oritur. ¹ *His rebus ita gestis, P. Dolabella prætor interdixit, ut est consuetudo, de vi hominibus armatis sine ulla exceptione: tantum, ut unde dejecisset, restitueret. restituisse se dixit, ² sponsio facta est. hac de sponsione vobis judicandum est.* Id à petitore semper fieri potest, à defensore non semper.

perducere unde oritur *controversia*, ut intelligant iudices qua de re pronunciare debeant. tamen non debet semper fieri. & tum admonendi iudices, quid sit in controversia de quo iudicaturi sint. hac enim ratione oratio fit lucidior, & iudices attendunt diligentius ad id de quo pronunciaturi sint. Quod si quid factum est post id de quo quæstio est, id inter argumenta tractari debet. Ne ta-

men hanc narrationis legem existimes, ut narrandum non sit ultra id de quo quæstio est; narratio pro *Sex. Roscio* te docebit. *Turneb.*

1 *His rebus ita.*] Ex oratione *Cic. pro Cæcinnæ*. Idem.

2 *Sponsio facta est.*] Sponsio illa est controversia quæ movetur interjecta stipulatione pecuniæ, quam perdat ille qui iudicio vincetur. *Idem.*

C A P. III.

De egressione.

3 **O**Rdine ipso narrationem sequitur *confirmatio*. Probanda sunt enim quæ propter hoc exposuimus. Sed priusquam ingrediar hanc partem, pauca mihi de quorundam opinione dicenda sunt. ¹ Plerisque moris est, prolato rerum ordine protinus utique in aliquem lætum ac plausibilem locum quam maxime possint favorabiliter excurrere. ² Quod quidem natum ab ostentatione declamatoria, jam in forum venit, postquam agere causas non ad utilitatem litigatorum, sed ad patronorum jactationem repertum est. Ne si pressæ illi (qualis sæpius desideratur) narrationis gracilitati con-

HUjus capitis propositio in reprehensione eorum versatur, qui subjungendas perpetuo *narrationi egressiones* sunt arbitrati. Hac autem de causa *egressione narrationi* subjecit, quia ejus ætate oratores post *narrationem, egressione* factitare solebant. agit autem de *propositione ac partitione ante confirmationem*, quia à nonnullis inter orationis partes numerabantur, quorum opinionem refu-

tavit *lib. 3. Turneb.*

1 *Plerisque moris est.*] Vide *Casauboni Commentar. ad Persii Sat. l. p. 122. &c.*

2 *Quod quidem.*] *Narratio* minime delectat, *confirmatio* nimia contentione & nimio argumentorum acumine iudicem fatigat, qui in medio reficiendus videtur aliqua voluptate *egressione*. *Turneb.*

1 *Ego*

conjuncta argumentorum pugnacitas fuerit, dilatis diutius dicendi voluptatibus oratio refrigescat. In quo vitium illud est, quod sine discrimine caussarum atque utilitatis, hoc, tanquam semper expediat, aut etiam necesse sit, faciunt: eo quod desumptas ex his partibus, quarum alius erat locus, sententias, in hanc congerunt, ut plurima aut iterum dicenda sint, aut quia alieno loco dicta sunt, dici suo non possunt. ¹ Ego autem confiteor hoc expatiandi genus non inodo narrationi quidem, sed etiam quaestionibus vel universis, vel interim singulis oportune posse subjungi, cum res postulat, aut certe permittit: atque eo vel maxime illustrari ornarique orationem, sed si cohæret & sequitur, ² non si per vim cuneatur, & quæ natura juncta erant, distrahit. Nihil enim tam est consequens, quam narrationi probatio: nisi si excursus ille, vel quasi finis narrationis, vel quasi initium probationis est. ³ Erit ergo illi nonnunquam locus: ut si expositio circa finem atrox fuerit, prosequamur eam velut erumpente protinus indignatione. Quod tamen ita fieri oportebit, si res dubitationem non habeat: alioqui prius est, ⁴ quod objicias, verum efficere, quam magnum:

¹ *Ego autem.*] Reprehensa superiorum opinione, egressionis præcepta aggredditur, quæ non solum narrationi subicitur, ut illi putabant, sed interdum etiam omnibus quaestionibus simul, interdum singulis seorsum, ut plures sint etiam egressiones. Cic. in oratore luminosam & æliusam appellat egressionem. cujus sententiam in hac sua opinione secus videtur Fab. Nam si ea loco apto opponatur in oratione quando res postulat, summum adferet nitorem. *Idem.*

² *Non si per vim.*] Elegans est metaphora, quæ significat vim interpositionis quando egressio non sponte sequitur, sed per vim irumpit. Ut enim cuneus res alioqui contiguas aut etiam continuas distrahit aut dividit, ita digressio si non in loco adhibita, res optime conve-

nientes & quasi consequentes disternat. *Idem.*

³ *Erit ergo illi nonnunquam.*] Concludit superiorem locum. optima autem est illa egressio, quæ à narrationis fine exoritur, atque ita procedit ut confirmationis efficiat principium. nam ita præter ornamentum vinculum esse videtur duarum partium. Hujusmodi nullum exemplum accommodatius est quam illud quod antea citavit Fab. ex orat. Cic. pro Cluentio, quando in fine narrationis digreditur per exclamationem insectando Sassiæ libidinem. *Idem.*

⁴ *Quod objicias, verum.*] Contra artem est, antequam probaris amplificare, præsertim ab actoris parte. nam reus antequam se non fecisse probaverit, factum augere potest. Sic enim videbitur incredibile. ut fecit Cic. pro Roscio. *Idem.*

X.

¹ Difficil-

gnum: quia criminis invidia pro reo est priusquam probatur. ¹ Difficillima est enim gravissimi cuiusque sceleris fides. Idem fieri non inutiliter potest, ut si merita in adversarium aliqua exposueris, in ingratum inveharis: aut si varietatem criminum narratione demonstraveris, quantum ab ea periculum intentetur, ostendas. ² Verum hæc breviter omnia. Judex enim ordine audito festinat ad probationem, & quamprimum certus esse sententiæ cupit. Præterea cavendum est ne ipsa ³ expositio vanescat, averfis in aliud animis, & inani mora fatigatis. Sed ut non semper est necessaria post narrationem illa procuratio, ⁴ ita frequenter utilis ante quæstionem præparatio, utique si prima specie minus erit favorabilis, si legem ⁵ asperam tuebimur, ⁶ aut pœnarias actiones inferemus. Est hic locus velut sequentis exordii, ad conciliandum probationibus nostris iudicem. Quod liberius hîc & vehementius fieri potest, quia iudici nota jam causa est. His igitur velut ⁷ fomentis, si quid erit asperum, præmolliemus, quo facilius aures iudicum, quæ post dicturi erimus, admittant, ne ⁸ jus nostrum oderint. ⁹ *Nihil enim facile persuadetur invitis.* Quo loco tamen iudicis quoque noscenda natura est, juri magis ¹⁰ an æquo sit appositus: Proinde enim magis aut minus erit hoc necessarium. Cæterum res eadem & post quæstionem perorationis

¹ *Difficillime.*] Difficillime credimus gravissimum crimen in quopiam esse. *Idem.*

² *Verum hæc.*] De egressionis prolixitate ita est habendum: si in medio alicujus partis est, brevissime debet perstringi: si inter partes aliquas collocatur, aliquanto prolixior esse potest, ut post docebit. *Idem.*

³ *Expositio.*] Leg. positio.

⁴ *Ita frequenter.*] Rufinianus *procata-scenen* appellat qua, colorem rei turpi, aut favorem rei asperæ præparamus. *Quæstionem* autem hic videtur vocare *confutationem*, in qua accusatoris & defensoris argumenta configunt. *Turneb.*

⁵ *Asperam.*] Ut de corpore debitoris dividendo inter creditores. *Idem.*

⁶ *Aut pœnarias.*] Jurisconsulti quoque ponunt actiones pecuniarias, quæ multam certæ pecuniæ inferunt: & pœnales, quæ supplicium corpori irrogant. *Idem.*

⁷ *Fomentis.*] Quibus ut medici vulneris dolorem levant. *Idem.*

⁸ *Jus nostrum.*] Ne nobis sint adversi propter juris rigorem. *Idem.*

⁹ *Nihil enim facile persuadetur invitis.*] Quæ res per egressionem tractentur.

¹⁰ *An æquo sit appositus.*] Appositus est juri, qui verba legis mordicus retinet, & secundum ea judicat. *quod summum*

orationis vice fungitur. Hanc partem *παρέβασις* Græci vocant, Latini *egressum*, vel *egressionem*. Sed hæ sunt plures, ut dixi, quæ per totam causam varios habent excursus: ut *laus hominum locorumque*, ut *descriptio regionum*, *expositio quarundam rerum* non solum gestarum sed etiam fabulofarum. Quo ex genere est in orationibus ¹ contra Verrem compositis *Siciliae laus*, *Proserpineæ raptus*, pro L. Cornelio *popularis illa virtutum Cn. Pompeii commemoratio*: in quam ille divinus orator, velut nomine ipso ducis cursus dicendi teneretur, abrupto quem inchoaverat sermone, divertit ² actutum.

Παρέβασις est (ut mea quidem fert opinio) ³ *alienæ rei*, sed *ad utilitatem causæ pertinentis*, *extra ordinem excurrens tractatio*. ⁴ Quapropter non video cur hunc ei potissimum locum assignent, qui rerum ordinem sequitur, non magis quam illud cur hoc ita demum proprium putent, si aliquid in digressu sit exponendum, cum tot modis à recto itinere declinet oratio. Nam quicquid dicitur præter illas quinque quas fecimus partes, *egressio est*, ⁵ *indignatio*, *miseratio*, *invidia*, *convitium*, *excusatio*, *conciliatio*, *maledictorum refutatio*: similia his quæ non sunt in quæstione, omnis amplificatio, minutio, omne affectus genus: ⁶ atque ea maxime jucundam, & ornatam faciunt orationem, *de luxuria*, *de avaritia*, *de religione*, *de officiis*: quæ cum sunt argumentis subjecta similitum rerum, quia cohærent, egredi non videntur. Sed plurima

summa injuria interdum. Appositus est æquo, qui naturali interpretatione ac prudentia legis austeritatem mitigat, & legislatoris sententia sequitur. Turneb.

¹ *Contra Verrem compositis.*] Nam Cic. duas duntaxat orationes in Verrem dixit, reliquas vero scripsit, cum respondere non esset ausus Verres sed exultatum ivisset. *Idem. Contra Verrem.*] Act. 4. & 6.

² *Actutum.*] Alii *Ac tamen*.

³ *Alienæ rei.*] Significat *digressionem* esse quidem extra rem, ad rem tamen

accommodari. *Turneb.*

⁴ *Quapropter non video.*] Revertitur ad *reprehensionem*. nec enim magis proprius est *egressionis* locus qui est post narrationem, quam ullus alius: nec in expositione solum sit digrediendo, sed multis aliis modis. *Idem.*

⁵ *Indignatio, miseratio, &c.*] Congeriem facit ex his quæ subjiciuntur digressioni. *Idem.*

⁶ *Atque ea.*] Significat etiam locos communes, qui *de virtutibus ac vitiis* dicuntur, orationemque maxime illustrant, in *egressionis* nomen cadere. *Idem.*

plurima sunt quæ rebus nihil secum cohærentibus inferuntur, quibus iudex reficitur, admonetur, placatur, rogatur, laudatur. Innumerabilia sunt hæc, quorum alia sic præparata afferimus: quædam ex occasione vel necessitate dicimus, si quid nobis agentibus novi accidit, interpellatio, ¹ interventus alicujus tumultus. Unde Ciceroni quoque in procæmio cum ² diceret pro Milone, digredi fuit necesse, ut ipsa oratiuncula qua usus est, patet. Poterit autem paulo longius exire, qui præparat aliquid ante quæstionem, & qui finitæ probationi velut commendationem adjicit. At qui ex media erumpit, cito ad id redire debet, unde divertit.

¹ *Interventus alicujus tumultus.*] Ut Cic. pro Rabirio perduellionis reo fecit, concitato in concione tumultu. *Idem. Interventus.*] An leg. *intervenientis?* Pithæus.

² *Diceret pro Milone.*] Nam cum Clodiani sustulissent clamorem, Ciceroni fuit necesse digredi. Hoc autem intelligendum est de ea oratione quam habuit, non quam scripsit. *Turneb.*

C A P. IV.

De propositione.

⁴ Sunt qui narrationi *propositionem* subjungant tanquam partem judicialis materiæ: cui opinioni respondimus. Mihi autem *propositio* videtur ¹ omnis confirmationis initium: quod non modo in ostendenda quæstione principali, sed nonnunquam etiam in singulis argumentis poni solet, maximeque in his quæ ² ἐπιχειρήματα vocantur. Sed nunc de priore loquimur. ³ Ea non semper necessaria est. Aliquando enim sine propositione quoque aliqua satis manifestum est

Duplex est *propositio*, altera *generalis* & totius causæ, quæ breviter complectitur id quod in controversiam venit, & mox narrationem sequitur, & sæpissime loco etiam narrationis ponitur: altera *specialis*, quæ singulis argumentationibus solet præponi, ut *syllogismis* & *epicheumatibus*. *Turneb.*

¹ *Omnis confirmationis initium.*] Quod negat Vossius, quem vide lib. 3. Instituit. Orator. cap. 11. p. 365.

² *Ἐπιχειρήματα.*] *Epichevema*, quod *aggressionem* vertit Celsus, Cicero *ratiocinationem*, argumentatio est syllogistica, quæ majore, minore, & conclusione constat. quanquam Cic. plures ejus facit partes. *Turneb.*

³ *Ea non semper.*] Fabius superius docuit, nonnunquam eo perduci *expositionem* unde oritur quæstio. quod cum fit, propositione non est opus. *Idem.*